

משה בן-שאול

ומה אם ההולנדי המשוגע, שצייר חמניות, צודק?

בשבע בערב אקום מאצל שולחני

בְּשֶׁבַע בְּעֶרֶב אֶקוּם מֵאֶצֶל שְׁלַחְנִי
אֶרְאֶה אַנְשִׁים שְׂאֵהֲבֹתִי פֶּעַם
וְהֵם לֹא יָדְעוּ
אֵצָא וְאֶלֶךְ וְאֶבּוֹא אֶצֶל הַפּוֹרְטוּגָזִי
שִׁיגִיד לִי אֶהֱבֵתִיךָ אָנֹכִי
וְיִהְיֶה זֶה פְּרִיָּגְדוֹ פְּסוּאָה
עַל רֵאשׁוֹ מְגַבְעַת הַשִּׁירִים הַשְּׁחוּרָה
הוּא קָם מֵאֶצֶל שְׁלַחְנִי
וַיְדוּ בְיָדֵי אֲמִיצָה וְלִעֲתִים רוֹפֶפֶת
וְלֹא אֶעֱזֹבָנָה
וְהוּא לֹא יַעֲזֹב

בְּשֶׁבַע בְּעֶרֶב כֹּה קָשָׁה הַפְּרִידָה
יִפְנֶה אֶת גְּבוֹ וּפְנֵיּוֹ בְחֵלוֹן
הַיְרָאָה סִמְטָה מֵתַעֲקֵלֶת
וְכֵה אִשָּׁה בְּשַׁחֲוִירִים וְנֶעַר
וְהוּא לֹא יִגִּיד דְּבָר וְהִיא
לֹא שׂוֹאֵלֶת
בְּשֶׁבַע בְּעֶרֶב אֶקוּם מֵאֶצֶל שְׁלַחְנִי
וְאֵת שִׁירֵי אֶשְׁכַּח
וּמֵרָאָה פְּנֵי יִתְחַלֵּף בְּפָנָיִם
אַחֵרִים
אוֹלֵי שֶׁל עֲצָמוֹ וְהֵם רְבִי תַתְּכִים
אֲז אֶסְפֹּד לוֹ בְּבִכֵי נִסְתָּר
עַל שְׂכָחְתִּי
עַל מִבְּטוֹ הַמָּר

האור החיוור והאור הלבן

וְלֹא קָל עִם הַמְּלִים הַטְּמִירוֹת
שֶׁדִּרְכָן לְהַעֲלֵם
בְּקִשְׁתִּי לְהַגִּיד שְׂגָשֵׁם יָרֵד
עַל עֵינָיָה שֶׁל אִשָּׁה
גָּשֵׁם לְבָן דֵּק כְּפִסְיָקִים
וּמִבְּטָה כְּמוֹ פְּרִיָּךְ וּמָה הִיא
בְּקִשָּׁה
וְגוֹפָה שְׂרָעַד

וְהִיוּ הַמְּלִים הַטְּמִירוֹת הַמְּרָגִיזוֹת
שֶׁלֹּא יִכְלָתִי לְהֵן
עַד שֶׁנִּגַּע בָּהּ אֵיזָה אוֹר
חֹר לֹא מוֹכֵן
אוֹר הַזֵּיוֹת
וְאַחַר כֵּךְ הִלְכָה לְאַטָּה
לִזְקַחַת מִפִּי
אֶת הַמְּלִים שֶׁהָיוּ בִּי
וְשׁוֹב לֹא יִכְלוּ עוֹד לְהִיזוֹת
וְהָאוֹר הַחֹר וְהָאוֹר הַלְבָן

סליירי, ומי אינו מוקיר את ון גוך ואינו אוהב את מוצרט. פרדוקס זה ופתרונו של החריג, החדשן המוקע, עומד בבסיס ספרו המרשים של גבריאל רעם, שאני ממליץ עליו בכל לב. הספר המעמיק והתרבותי כואב את כאב החריג החדשן ומקונן על אי הצדק המשוער בגורלם של היוצרים האותנטיים.

■ **שלמה גיורא שוהם**

גבריאל רעם: אוטטיידרים ומורדים: על העומדים מחוץ ומנגד, הוצאת ידיעות אחרונות ספרי חמד 2006, 493 עמ'

ספר זה עוסק באחת הבעיות הקיומיות הבסיסיות ביותר של האדם - מערכת היחסים הסבוכה והמכאיבה בין היוצר החדשני לבין החברה המשטחת והלוחצת לקונפורמיות. כדי לחדש, על האדם לראות דברים בדרך חריגה וייחודית, אך ברגע שהוא עושה זאת, הקליקות השולטות בתחומי האמנות,

המדע והממשל דוחקות בו לחזור לתלם; אם לא יעשה זאת - ייבולע לו ברמות שונות של עונש. הפרדוקס המנחה הוא שאותם החדשנים המקדמים את הידע, התובנה והיופי - מוקעים, מתויגים, נענשים ואף מושמדים על ידי סוכנויות הפיקוח החברתית. היטיב לבטא זאת אנטונין ארטו, אשר במסתו על ון גוך טען כי החברה מתגוננת בפני אלה שרואים עמוק יותר ושהתובנה האסתטית שלהם רחבה יותר, בכך שהיא מתייגת אותם כפושעים וחולי נפש. גם גורלו שלו לא שפר עליו. ארטו, אחד מגדולי החדשנים בתחום הקולנוע, המחזאות, השירה, הספרות היפה והציור, תויג גם הוא כחולה נפש ואושפז בבית משוגעים, שם טופל במכות חשמל שכוונו למוחו, טיפול שבעקבותיו נשבר והתאבד, בדומה לגיבורו וינסנט ון גוך. ון גוך הוא אולי האב טיפוס של המרטיר החדשן, המלמד על התופעה כולה: הוא לא מכר אף תמונה בימי חייו, וכיום, לאחר מאה שנים בלבד, כדי לרכוש תמונה שלו צריך תקציב של מדינה שלמה. כשהגיע וינסנט עם ציור החמניות אל בוגרו, נשיא הציירים הצרפתים אשר היה מצייר לחיים וחזות ורדרדים של נשות החברה ואשר התהדר שכל פעם שהוא הולך לעשות את צרכיו הוא מפסיד חמש מאות פרנק - כל כך היה מבוקש. כאשר הסתכל

אותו בוגרו בציור החמניות פרץ בצחוק. משמעות צחוק זה היתה: אם ההולנדי המשוגע שהסריח מזיעה ומאבסינת צודק, הרי הוא, בוגרו, חייב להתפטר מתפקידיו כנשיא האקדמיה הצרפתית לציור ולוותר על סכומי העתק שגבה מנשות החברה על ציוריהן המלוקקים. וכמובן שהוא לא יעשה זאת, כשם שסליירי לא ויתר על זכויות היתר שלו למוצרט. אך כיום מי מכיר את בוגרו ומי מקשיב למוסיקה של